

Storm van genade

De onverbiddelijke kracht van Gods genade

Cees van der Vlist

Coverontwerp: Cees van der Vlist

ISBN: 9789403848884

Trefwoorden: Bijbel; Geloof; Theologie; Uitleg.

De Bijbeltekst in deze uitgave is - tenzij anders vermeld - ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling.

© 2010 / 2016 Stichting HSV.

Copyright © 2025 Cees van der Vlist

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, fotografisch, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de schrijver.

Inhoudsopgave

Proloog	7
Jona: Profetie in verhaalvorm	9
Een God die roept	12
Van Nineve naar nu	16
Jona's vlucht naar het einde van de wereld	20
Een storm die de hemel opent	24
Een roep tot Elohim	27
Een uitzonderlijk gebed	29
Ontmaskerd door het lot	32
De 'grote vrees' van de zeelieden	37
Jona's keuze: Opoffering of bekering?	41
De onmogelijkheid te ontsnappen aan Gods wil	44
Overgeleverd aan de diepte	50
Een offer op zee	53
Wonder onder water	56
Genade in de storm	59
Reflectie	60
Jona in de buik van de dood	62
Jona's erkenning van Gods handelen	65
Verbannen uit Gods ogen	68
Over dood en opstanding	71
Jona's confrontatie met genade	77
De ommekeer in Jona's situatie	82

De God die herschept	86
Een nieuw begin: de tweede kans	90
Drie dagen: de omvang van Nineve	94
De reis naar Nineve en de verkondiging van Jona	96
Berouw en vergeving: Wat we leren van Nineve	101
Een stad de op knieën voor de Heere God	104
Hoop in onzekerheid	108
De vrucht van het geloof	111
De God die verder gaat dan ons hart	114
Boos vanwege genade	116
Wanneer God anders is dan wij dachten	120
Een hut van wrok, een God van trouw	123
Wonderboom van genade	125
Als God spreekt met een worm	127
Als genade botst met onze plannen	129
Meer verdriet om een plant dan om mensen?	131
De hartslag van genade	134
Epiloog: De onbeantwoorde vraag van genade	136
Reflectie: Genade en gerechtigheid	139

Proloog

Tussen de twaalf kleine profeten neemt Jona een bijzondere plaats in. Dat is bepaald niet vanwege een reeks lange profetische toespraken, maar vanwege een verhaal dat zich ontvouwt als een spiegel voor de mens zelf. Een profeet die hoort, vlucht, worstelt, bidt, en uiteindelijk oog in oog staat met Gods barmhartigheid — voor een volk dat hij liever niet gered ziet. Het is een verhaal van uitersten: van storm en diepte, van angst en gehoorzaamheid, van persoonlijke weerstand en ongekende genade.

Jona staat niet alleen in de schijnwerpers van zijn eigen verhaal; hij staat voor ons, voor u en mij. Zijn vlucht naar Tarsis, zijn afdalen in de buik van de vis, zijn verontwaardiging over Gods genade, ze vormen een echo van de menselijke ervaring van schuld, angst en verlangen naar controle. Tegelijk wijzen ze vooruit: zoals Jona drie dagen en nachten in de diepte was, zo zou de Zoon des mensen drie dagen en nachten in het hart van de aarde zijn (Mat. 12:40). Zijn ervaring is niet louter geschiedenis; het is typologie, een schaduw van het heil dat in Christus werkelijkheid wordt.

Het verhaal van Jona nodigt uit tot reflectie. Het legt de vragen van Gods karakter bloot: Is Hij exclusief voor Israël, of reikt Zijn barmhartigheid verder? Is Hij een God van oordeel, van genade, of van beide? Het daagt ons uit om te zien hoe Gods wegen zich openbaren op plaatsen waar wij chaos en nood ervaren, hoe genade werkt in een wereld die door onze ogen verloren lijkt.

In dit boek wordt het verhaal van Jona onderzocht, telkens wordt teruggegrepen op de Hebreeuwse grondtekst, op de historische context, en op de bredere lijnen van Gods plan zoals dat zich door de Schrift ontvouwt. We volgen Jona langs zeeën, havens en steden, maar vooral langs zijn innerlijke strijd, zijn gebeden en zijn confrontaties met de God die zowel roept als redt.

Het verhaal is een uitnodiging. Het nodigt uit om stil te staan bij de roep van God, bij de spanning tussen menselijke wil en Gods

genade, bij de vraag hoe wij omgaan met ongehoorzaamheid, angst en hoop. Waar Jona vlucht, daar volgen wij; waar hij bidt, daar leren wij. En misschien, als we durven te luisteren, ontdekken we in de diepten van zijn ervaring iets van onze eigen zoektocht naar Gods trouw.

Want zoals God Jona vindt, zelfs in de buik van de vis, zo zoekt Hij ons — in storm en stilte, in rebelse vlucht en hartstochtelijk gebed.

En dat is het hart van dit verhaal: een God die roept, een mens die vlucht, en Gods genade die alles overstijgt.

Hoofdstuk 1:

Jona: Profetie in verhaalvorm

Tussen de twaalf kleine profeten neemt Jona een opvallende plaats in. Het boek onderscheidt zich niet door een reeks profetische boodschappen, maar door een verhalende vorm. In plaats van woorden *tegen* de volken, krijgen we een verhaal *over* een profeet — een man die Gods roep hoort, vlucht, gehoorzaamt, en vervolgens verontwaardigd toekijkt hoe Gods barmhartigheid zich uitstrekt tot buiten de grenzen van Israël.

Hoewel het boek slechts vier hoofdstukken telt, is de inhoud verrassend rijk. De tekst combineert ironie en ernst, eenvoud en diepgang, en werpt vragen op over Gods karakter, de rol van Israël, en de betekenis van bekering.

Jona in de context van de Twaalf

Het boek Jona behoort tot de zogenoemde *Dodekapropheton* — de twaalf kleine profeten — en neemt daarin een unieke positie in. Waar de andere boeken grotendeels bestaan uit profetische toespraken, bevat Jona voornamelijk verhalende proza. Slechts één profetische boodschap wordt uitgesproken (3:4), en dat is opvallend kort: vijf woorden in het Hebreeuws.

Deze verhalende vorm betekent niet dat Jona minder profetisch is. Integendeel, de boodschap van het boek wordt juist via het gedrag, de emoties en de reacties van de profeet zelf overgebracht. Het is profetie in spiegelbeeld: de profeet wordt onderwerp van de boodschap, eerder dan de boodschap zelf.

Opbouw en structuur

De tekst is symmetrisch opgebouwd, met twee duidelijke helften:

Hoofdstuk 1–2: Jona's vlucht en redding

Hoofdstuk 3–4: Jona's zending en reactie

Beide delen beginnen met een roeping van God en eindigen met Jona's gebed of klacht. In het eerste deel daalt Jona letterlijk af — naar Joppe, naar het schip, naar de zee, en uiteindelijk naar de buik van de vis. In het tweede deel volgt de geestelijke afdaling: de

confrontatie met Nineves bekering, en Jona's moeite met Gods barmhartigheid.

De spiegelstructuur van het boek versterkt de thematische samenhang:

- A. Jona's opdracht en vlucht (Jona 1)
 - B. Jona en de heidenen op zee (1:4–16)
 - C. Jona's gebed in de vis (hoofdstuk 2)
 - B'. Jona en de heidenen in Ninevé (hoofdstuk 3)
- A'. Jona's tweede opdracht en Gods les (hoofdstuk 4)

Door deze opbouw wordt Gods genade voor alle volken duidelijk zichtbaar. Zowel de zeelieden als de inwoners van Ninevé keren zich tot God, terwijl Jona juist het tegenovergestelde laat zien. Herhaling, contrast en een vleugje ironie spelen een belangrijke rol. De lezer wordt uitgedaagd om verder te kijken dan alleen de gebeurtenissen, en ook te letten op de manier waarop het verhaal is verteld en wat de bedoeling ervan is.

Thema's

Centraal in het boek Jona staat de vraag naar Gods karakter: Is Hij exclusief voor Israël of ook voor de volken? Is Hij een God van oordeel of van genade of van beide? En hoe ver strekt Zijn barmhartigheid?

Jona's vlucht toont niet alleen persoonlijke onwil, maar weerspiegelt bredere spanningen in de relatie tussen Israël en de heidenvolken. Wanneer Nineve zich keer tot de God, blijkt dat Gods genade niet begrensd wordt door nationale of morele grenzen. Jona's reactie (4:1–3) maakt duidelijk dat dit geen vanzelfsprekende boodschap is — ook niet voor een profeet.

De naam van de Heere God in 4:2 ("barmhartig, genadig, lankmoedig...") echoot Exodus 34 en verbindt deze geschiedenis direct met Gods trouw. Daarmee wordt Gods karakter niet herzien, maar bevestigd: Hij is wie Hij altijd was — ook ten opzichte van Nineve.

Open einde, open vraag?

Het boek eindigt abrupt. Gods laatste woorden zijn een retorische vraag: “Zou Ik die grote stad Nineve niet sparen...?” (4:11)

Daarmee blijft het boek open. Jona antwoordt niet. Er volgt geen conclusie of epiloog. Dit open einde heeft een functioneel doel: het verlegt de focus van het verhaal naar de lezer. Wat begon als een verhaal over een profeet en een stad, eindigt als een uitnodiging tot verdere overweging over Gods wegen met mensen — binnen én buiten Israël.

Deze inleiding geeft achtergrondinformatie en laat zien hoe het boek Jona is opgebouwd. In de volgende hoofdstukken gaan we dieper in op de belangrijkste thema's, waarbij we steeds teruggrijpen op de tekst van Jona zelf én laten zien hoe die past binnen het grotere geheel van de Bijbel.

Hoofdstuk 2

Een God die roept

De storm begon lang voordat het waaide.

Lang voordat de zeilen scheurden en het ruim volliep met water, was er al onrust—niet op zee, maar in het hart van een profeet. Jona, zoon van Amitai, hoorde een stem die hij kende. Niet zomaar een stem, maar de Stem. Het Woord van de HEERE kwam tot hem, levend, heilig, onontkoombaar. Maar wat doe je als die stem iets vraagt wat je *haat*? Als Gods opdracht je geweten tart? Als Zijn genade niet alleen jou geldt, maar ook hen—de heidenen, de wrede, de vijand?

Dit verhaal begint niet met een held, maar met een vluchteling. Niet omdat hij vervolgd wordt, maar omdat hij weigert te gehoorzamen. Want wie is God dat Hij genade toont aan Nineve, de hoofdstad van wreedheid? En wie is Jona dat hij denkt dat hij mag beslissen wie Gods Woord verdient?

De eerste woorden van het boek Jona zijn geladen: *"Het Woord van de HEERE kwam tot Jona."* Maar zoals we zullen zien, is het boek niet zozeer een openbaring van Jona's karakter, als wel van Gods hart. Wie is deze God, die spreekt en stuurt, die stormt en redt, die oordeelt en toch opnieuw begint?

We staan aan het begin van een reis die geen kaart volgt. Een reis die ons door de diepte van ongehoorzaamheid heen zal voeren naar de verrassende hoogte van genade. En misschien, als we durven luisteren, horen we in Jona's verhaal ook iets van onszelf.

Want deze God roept niet alleen Jona. Hij roept ook jou.

De Naam die spreekt

De openingswoorden van het boek Jona – *Way'hi devar YHWH el Yonah* – lijken op het eerste gezicht standaardprophetisch: "Het woord van de HEERE kwam tot Jona." Toch is er meer aan de hand dan een gebruikelijke inleiding.

Allereerst verdient het Hebreeuwse gebruik van de naam *YHWH* aandacht. Veel moderne vertalingen geven dit weer als "de

HEERE”, in hoofdletters, uit respect voor de Joodse traditie die het uitspreken van de naam vermeed. In de grondtekst staat echter het *tetragrammaton* — JHWH, de persoonlijke en verbondsnaam van de God van Israël. In een tijd waarin vele goden werden erkend, was deze naam geen formaliteit, maar een identificatie: het ging niet om een ongedefinieerde godheid, maar om dé God van het verbond, de God van Abraham, Izaäk en Jakob.

De vervanging van de naam JHWH door titels als “Heer” (*Adonai*) of “God” (*Elohim*) ontstond uit eerbied, maar leidde soms tot verwarring. Zeker in een tijd waarin “baäl” – letterlijk “heer” – ook de naam van een Kanaänitische godheid was, werd het uitspreken en onderscheiden van Gods naam des te belangrijker. De auteurs van de Hebreeuwse Bijbel wilden geen misverstand laten bestaan over *wie* tot de profeten sprak.

Het Woord is meer dan taal

Daarnaast vraagt het begrip “het Woord van JHWH” om nauwkeurige aandacht. In veel profetische boeken betekent deze uitdrukking inderdaad dat er een uitspraak of volgt, die de profeet moet verkondigen. Toch is het opvallend dat deze uitdrukking meer is dan alleen iets functioneels of vaags; er zit een diepere betekenis achter. In de Hebreeuwse gedachtewereld – en in de bredere Bijbelse geloofsleer – is het Woord van God niet enkel een uitspraak, maar een werkzame Kracht¹. Het is levend, persoonlijk, handelend.

Dit wordt met name duidelijk in de latere ontwikkeling van het begrip in de Joodse Wijsheidstraditie en in het Nieuwe Testament. In Johannes 1:1–14 wordt het *Logos*, het Woord, voorgesteld als bestaand vóór de schepping, actief in de schepping, en uiteindelijk vlees geworden in Jesjoea, Jezus de Messias. “*En het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond...*” (Joh 1:14)

Deze lezing werpt een diepere laag op de openingszin van Jona: het Woord dat tot hem kwam, was niet slechts een hemelse stem,

1 Hebreeën 4:12: “Want het woord van God is levend en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard...” (

maar een manifestatie van de Goddelijke wil — levend, handelend, gebiedend.

Het patroon in de profetische boeken

De uitdrukking “*het Woord van JHWH kwam tot...*” is typerend voor meerdere profeten, zoals Hosea (1:1), Joël (1:1), Micha (1:1) en anderen. Steeds functioneert het als een inleiding tot het profetisch gezag: wat volgt, is niet de eigen interpretatie van de profeet, maar een goddelijke communicatie. Het is een claim op waarheid en oorsprong: niet de profeet zelf spreekt, maar de HEERE.

Dat dit Woord komt, onderstreept bovendien dat het initiatief van God uit gaat. De profeet is niet degene die zoekt; hij ontvangt. *De beweging is van boven naar beneden*, van hemelse majesteit naar menselijke gehoorzaamheid – of, in het geval van Jona, naar menselijke weerstand.

Wat Jona onderscheidt van andere profeten, is niet de aard van het Woord dat hem bereikt, maar zijn reactie. Hij ontvangt een boodschap die, inhoudelijk gezien, niet zo uitzonderlijk is: ga, spreek, waarschuw. Wat bijzonder is, is dat Jona weigert, ondanks dat hij weet dat het Gods opdracht betreft. Zijn tegenzin onthult innerlijke strijd, persoonlijke angst en misschien zelfs een beperkt begrip van Gods genade, waardoor zijn verhaal niet alleen over profetie gaat, maar ook over menselijke weerbarstigheid en de spanning tussen gehoorzaamheid en eigen wil.

Niet van-wege twijfel over Gods spreken, maar vanwege weerstand tegen Gods barmhartigheid (zoals later in 4:2 duidelijk wordt²).

Juist daarom is de aandacht voor deze openingswoorden zo belangrijk. Ze plaatsen het boek onmiddellijk in de context van

2 Jona 4:2 Hij bad tot de HEERE en zei: Och HEERE, waren dit mijn woorden niet toen ik nog in mijn eigen land was? Daarom ben ik het voor geweest door naar Tarsis te vluchten! Want ik wist dat U een genadig en barmhartig God bent, geduldig en rijk aan goedertierenheid, Die berouw heeft over het kwaad.

openbaring en gehoorzaamheid. En tegelijk wijzen ze vooruit naar de spanning die het hele boek zal tekenen: wat gebeurt er wanneer het levende Woord van God botst op de wil van de mens?

In de tijd van Jona hadden mensen vaak dezelfde naam, omdat er geen achternamen waren. Om verwarring te voorkomen, werd de naam van de vader toegevoegd, zoals bij “Jona, zoon van Amittai”. Deze toevoeging helpt ons te identificeren welke Jona bedoeld wordt, vooral omdat we in 2 Koningen 14:25 een Jona tegenkomen die in dezelfde tijd leefde. Dit bevestigt dat de Jona in het boek Jona dezelfde historische persoon is. Het plaatst hem binnen de bredere context van Israël en versterkt de boodschap die hij als profeet bracht.